

Neboť již v nevědní, ba převládající rozmanitosti a samostatnosti geologické skladby země České spočívají podmínky všestranného bohatství na různé plodiny a jiné přírodní dary pozemní i na poklady podzemní, ze kterých národ zemi tuto obývající zajisté již od samého počátku všemožným pokrokem těžiti usiloval.

Ký div tedy, že ve vlasti naší již od prastarých dob pilně se pěstovalo ono umění, jež povolance své vábí do prostorů podzemních, které, jsouce říší temnosti a domnělé, mnohdy pak i skutečné hrůzy, chovají v tajném úkrytu všechny ty poklady světem vládnoucí, umění to stavu hornického. Hornictví v Čechách, zejména za dob starých, kdy měly kovy zde hojně se vyskytující cenu převelikou, ovládalo u vysoké míře vzdělávání země i celý rozvoj národa. Věhlas vydatného hornictví Českého ozýval se po všech říších evropských.

Josef Hrabák (1902)

Jsem horník! Kdo je víc...?

Jisté je, že se v nynější České republice hornicky dobývalo zlato i stříbro, ale také železo, již v těch dobách, ze kterých nemáme žádné zaručené zprávy, a o kterých se od pradávna vypravovaly pouhé, zato barvité, báje.

Císař Friedrich I. Barbarossa (Rudovous), když korunoval Vladislava II. za krále českého (1158), údajně pronesl: *„Rozhodli jsme se, dle své blahosklonnosti, Tebe vyznamenati poctou, jaké bys asi sám sobě žádal. Jelikož ale víme, že země Tvá hojností oplývá zlatem, stříbrem i všelikých jiných drahocenností, a že z těchto věcí nic Ti není vzácné, přijmi z Boží milosti a z naší přízně tuto, již Tobě podáváme, korunu královskou.“*

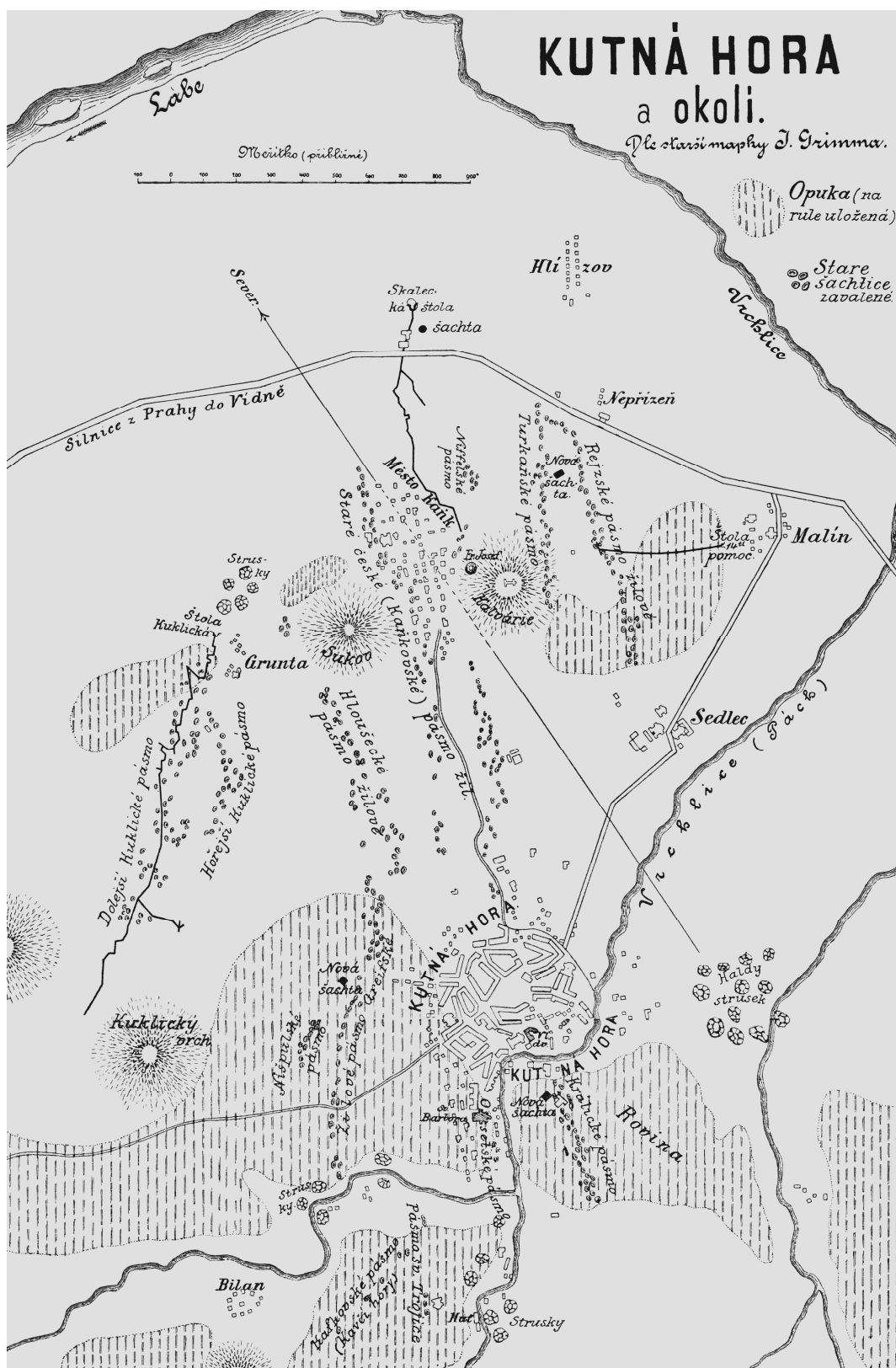
Je nepochybné, že naše bohatá rudní ložiska, která byla pověstná po celé Evropě, do značné míry přispívala k tomu, že se země neustále zaplétala do četných vnitřních i vnějších rozporů, neboť české výtěžky drahých kovů vzbuzovaly závist. Proti českým králům se podnikla nejedna válečná výprava jenom proto, aby z hornického požehnání svého státu byli alespoň částečně poplatní svým mocným sousedům, obyčejným nevraživcům. Dá se ovšem spekulovat i o tom, zda čeští králové sami nebyli záměrní provokatéři. Král Václav II., když v září roku 1300 udělil kutnohorským dolům horní zákony, pyšně prohlásil: *„Už po staletí nebylo slýcháno, že by tolik znamenitých pronájmů a vysokých příjmů bylo dosaženo na tak malém prostoru, jako na našich stříbrných dolech v Kutné Hoře, které nám božská prozřetelnost vyhradila od začátku světa. S rukama pozdviženými k nebi chceme děkovat Tvůrci, který nás také v tomto obšťastnil, že zatímco téměř ve všech královstvích světa požehnání v podobě dolů vyschlo, jediné plodné Čechy v našem čase nás obšťastňují svým zlatem a stříbrem.“*

Toto kutnohorské důlní požehnání našlo odezvu v celém Německu a nejspíš bylo impulsem, který navnadil císaře Albrechta, aby si činil nárok na desátek z našich dolů a v r. 1304 se ho ozbrojenou mocí skutečně domáhal. Tím však poskytl kutnohorským důvod, aby tento požadavek odmítli rovněž ozbrojenou mocí, takže císař s nepořízenou zase odtáhl. Habsburk tentokrát marně doufal, že česká šlechta zradí svého krále.

Stříbrná Kutná Hora nedala spát ani římskému králi Jindřichovi VII. Po vymření královského rodu Přemyslovců (1306) neváhal oženit svého prvorozeného syna Jana Lucemburského s dcerou krále Václava II. a prosazovat jeho nároky na vládu v Čechách jak politicky, tak i vojensky.

Mnohá válka nalezla vydatnou potravu zejména v mincovnách hornických měst, které financovaly potřeby státu. Aby bylo možné rozbrojům a válčení lépe čelit, bylo v hornických městech neustále v pohotovosti vojensky vyceповané hornictvo (včetně dolových koní) a nachystané – peníze. Na druhé straně bylo mužstvo i koně českého hornictva spolehlivou údernou silou našich králů při zámince jejich vlastního válčení. Např. již r. 1278 král Přemysl II. Otakar odvedl z kutnohorských dolů na 500 koní a 300 mužů, aby je začlenil do svého vojska. Na králi Janu Lucemburském se kronikářům nelíbilo, že na počátku své vlády ustanovoval do úřadů Němce a ke svému čilému a bojechtivému způsobu života potřeboval mnoho peněz. Argumentace jeho současníků ale měla něco do sebe: *„Cožpak není lepší přidat nějaké peníze*

než být vydrancován nepřítelem?“ Král, obklopený ze všech stran nepříteli, pečoval o to, aby během jeho vlády nevpadl žádný nepřítel do jeho zemí. Měl pak takovou pověst, že se všichni nepřátelé knížata obávala jak jeho, tak Čechů.

mapka dolů v okolí Kutné Hory na konci 19. století

V posledních letech vlády nerozhodného krále Václava IV. (syn Karla IV.) se začaly projevovat první názorové spory a pozvolna vydělovat dva náboženské protiklady. A jak tomu vždycky bývá, horlivost pro víru se zvrhávala ve fanatismus, jehož se snažili využít političtí vůdcové obou stran. Staří horníci zůstávali věrni své víře a svému králi a věřili, že jednájí velmi záslužně, když několik stovek zajatých husitů hodili v Kutné Hoře do šachty. Ale, jak se do lesa volá... Stejnou měrou bylo také jim měřeno, když nad nimi dosáhli převahy husité. Horníky, které povolal císař Zikmund, když chtěl osvobodit Vyšehrad, zase zčásti pobili pražští měšťané. Místo, aby se v dolech dobývalo stříbro, plnily se mrtvolami a zatápěly je nečerpané spodní vody.

Proč písemné zprávy nejen kronikářů nedochovaly svědectví o skutečných výskytech kovů jistě nelze spatřovat v obecné zálibě utajování, kterou naopak oplývá naše současnost, ale v mnohem prostším důvodu. Nebylo to akční, nebylo to vidět. Kdo by se zajímal o odvětví, jehož převážné působení se odehrává v podzemních prostorách, o nichž širší populace včetně povšechných historiků nemívá konkrétní představy a vědomosti. Ze starých dob se zachovaly zprávy, že se vytěžené zlato nebo stříbro dodalo tomu kterému knížeti, kde a jak se dobylo, o tom kroniky mlčí. Udělali-li bychom dnes znalostní průzkum čím prosluly např. Jáchymov s Příbramí, tamější někdejší těžby stříbra či uranu bychom se nejspíš opět nedopídili.

Dalším neméně závažným důvodem proč se jakž takž odborné zprávy o hornictví nedochovaly ani z těch dob, ve kterých se kronikáři o průběhu událostí již zevrubněji rozepisují, byla skutečnost, že při roztržkách, bojích a zhoubných požárech byly mnohé listiny nenávratně zničeny. Nejsmutnější odkaz zanechaly nepokoje a války husitské. I v dalších bouřlivých a pohnutých dobách nekonečných válek o náboženské a politické názory nakonec vandalismus bojujících stran zničil nejen archivy, ale i nejstarší tradice. Na příkladu Jáchymova lze ukázat, jak nemožné bylo zachovat do dnešních dnů někdejší písemnosti. Hornická povstání (1517, 1523, 1525), válečné epizody (1546, 1547, 1618, 1622, 1635, 1758, 1759, 1763) a velké požáry města (1538, 1782, 1868, 1873) si nejsnáze vybily vášně právě na snadno zranitelném papíru.

Spolehlivá historie vyžaduje pokud možno svědky živé. Po starém hornictví, kdy i písemnosti byly nadobro zničeny, zůstali pouze svědci – němí. Tyto pozůstatky, tj. nejružnější zbytky hornických děl včetně hald, na jejichž povrchu vyrostl mnohdy již několikrát sto i víceletý les, sice nezvratně hlásají, že se tu dolovalo, kdy a jak, to nám ale povědět nemohou. Mnozí z těchto němých svědků byli již před staletími prastaří, přesto poskytovali generacím horníků vodítko k novému a novému vyhledávání rud a obnovování hornických podniků. Definitivní konec i němým svědkům přináší doba dnešní. Staré důlní pozůstatky se ze zjištěných důvodů (stát to platí!) bezmyšlenkovitě a hloupě likvidují, jako bychom se za práci předků styděli (po roce 1989 byly v souvislosti se zahájením útlumu báňské činnosti vypracovány dispozice pro zahlazování důsledků hornické činnosti formou asanací a rekultivací). Někdejší rozumná zásada, že půda hornickou činností dotčená zůstává trvale vyhrazena pro důlní účely, už neplatí. Až na dnes nesmyslně odepsaných zásobách nerostných surovin vyrostou obytné komplexy, kdo v budoucnu vysvětlí lidem, proč opět musí přijít o svůj domov?

Podobně jako nejstarší hornictví má své „němé svědky“ i staré hutnictví. Jsou to zbytky železářských a jiných pecí, které se nalézají tu i onde, poblíže někdejšího výskytu surovin, ve kterých naši dávní předkové vyráběli primitivními metodami kujné železo či pálili vápno. Až i je definitivně rozhlodá zub času, nezbude nic ani v paměti.

(počátek 70. let 20. století)

(2010)

(2006)

marný boj torza pozůstatku po někdejší vysoké peci a hamru v Kovářské s gravitací

(2010)